

vedati, da je prvo, kar obiskovalcu razstave pade v oči, to, da je impresionistično obdelavana krajina glavni predmet umetnosti „Save“. To nam dokazuje ne samo številno razmerje krajin k maloštevilnim predmetom figuralnim, ampak tudi kakovostno razmerje: to je posledica večje energije v krajinah kot v figuralnih predmetih in bolj večje umetniške observacije in vsled tega nadaje ona izraz celi razstavi. To izpričuje celo najlepša slika Save, „Sejavec“, kateremu daje človeška postava samo na videz značaj genré slike, pravzaprav je pa ona samo povod za reševanje umetniških problemov plain aira — zraka in luči. To vprašanje prenašajo umetniki celo v notranjost, na prizoru „Čitanje“ pri svetilkini luči, na postavi ženske, ki igra na klavir, celo na portret: povsod iščejo izključno le atmosfere.

To prevladovanje krajine v proizvodih slovenskih umetnikov ima, kakor se nam zdi, dva vzroka: Ako opustimo neposredni vzrok, namreč slikovitost in krasoto kranjske prirode, moramo vzeti v poštev, da se je peščica umetnikov, ki so se povrnili z akademičnih študij v domovino z namenom, da bi udomačili v njej umetnost, ki je bila doslej pri njih še eksotična rastlina, naselila po raznih malih gnezdih in ni imela nobenega onih najrazličnejših pogojev, katere daje vsak svet, da se ga je le nekoliko prijel umetnost, olajšuje umetniku mnoge reči, ki so zvezane s potrebami umetnosti, daje mu modelov — pomoč pri opazovanju človeka. Mlado slovensko slikarstvo mora torej nekako iz potrebe biti pokrajinsko.

Doslej smo vse razumeli. Če si pa še stavimo vprašanje — in moramo si ga postaviti — zakaj kraljuje zlasti v tako mladi umetnosti vsevladno impresionizem, ne najdemo nobenega odgovora? Zakaj je postal on za slovenske umetnike skoraj vsevladna despotična sila, ki je vkovala njihovo umetniško svobodo, ki — kot se tu jasno vidi — zatira individualna, za razvoj umetnosti tako dragocena nasprotja, posebnosti in razlike sposobnosti, občutljivosti in umetniških nagnenj, sili umetnike, da morajo gledati na prirodo enostransko vsi skozi ista očala, prirodo, ki je tako neizčrpljivo bogata v izpremembi umetniških izrazov?

Vrednost impresionizma nam je dobro znana. V umetnosti ima svoje zasluge. Očistil je kolorit, obogatil silo svetlobe, dal mehko atmosfero slikarstvu in — umetnost je šla dalje. V svoji prvotni obliki, kakor ga nam daje slovenska razstava, v obliki eksperimentalne metode, a v dodatku še v vlogi sredstva, takorekoč potom pogodbe splošno od vseh v klubu združenih sprejetega, da bi skupna delavnost dobila enoličen izraz, dandanes ne samo, da je že izrabljen, ampak naravnost škodljiv, ker zadržuje vsestranost naporov v slikarstvu, razstavi pa nadaje namestu odkritosrčnega izraza impulsivnega življenja, izraz rafiniranih aspiracij, katere vzbujajo volja, a ne čustvo.

Škoda, katero povzroča tako brezozirno, skoraj za cilj proizvajanja sprejeti impresionizem, se opazi celo, ako si bolj pazljivo ogledamo posamezna dela umetnikov, pri katerih se njihove osebne zmožnosti in nagnjenja, če tudi s težavo, vendar še prebijejo skozi tehniko impresionistično, ter zahtevajo zase pravice in svobode, ter pričajo obenem o nehoté odčuvani potrebi, da se zavzame širje, ne tako enostrano stališče z ozirom na umetnost in življenje.

Izmed nekaj nad šestdeset del, ki tvorijo razstavo Save, pripada prvenstvo že omenjeni sliki — „Sejavec“ gospoda J. Groharja, umetnika, ki je kot delegat kluba prišel na razstavo v Varšavo. Ta slika predstavlja krepko postavlo kmeta,

ki z elastičnim, krepkim korakom stopa po razoranem polju po pobočju griča. Gre kvišku. To se odčuva v njegovih potezah, odčuva se ritem premikanja postave, ki meče z roko zrnje. Ta slika je med vsemi tehnično najbolj razvita in ima največ samostojnih tvornih prvin. Med drugimi deli istega umetnika še zaslužijo, da jih omenimo s priznanjem „Za vasjo“ in „Zamet“. Kakor o „Sejavcu“ išče Grohar tudi tukaj splošnega nastroja, odvisnega od pogojev svetlobe in zraka, in zlasti „Za vasjo“, v krajini z milim, toplim nastrojem, se mu je to posrečilo doseči.

V nasprotju z gospodom Groharjem se nahaja pod gotovimi oziri gospod M. Jama, katerega — kakor se zdi — bolj mikajo svetlosenčni efekti, oprti na kontrastih. Pristas impresionizma izkuša v prirodi silna nasprotja v različju solnčne svetlobe in sence miriti z dekoracijo, dobro združeno barvnostjo tonov. Njegova slika „Most“, z lepim, lahkim, modrim tonom senc, dobro izraženi vodi, kakor tudi „Hrasti“, „Smreke“, „Pot“, se s temi lastnostmi odlikujejo od drugih. Ako sodimo po teh slikah, kakor tudi po „Drevje nad vodo“, „Mlin“ itd., se Jama najtesneje izmed vseh svojih tovarišev drži prirode in vsled tega je bolj bogat pod ozirom različja

BOLGARSKA SVATBA

izraza. Impresionizem, ki je pravzaprav samo pot do rešenja problema svetlobe in v atmosferi potopljene barve predmetov, je z narave svoje samo enostransko umetniško sredstvo, raditega postane v trenutku, ko je nastal glavnim ciljem, do katerega stremijo vsi napor umetnika, lahko vzrok, da se zanemarijo drugi ne manj važni cilji, kakor je barva v svetlobi, ciljev, od katerih je odvisna dobrota dela, ali pa zapelje v pretiravanje. Na ta nekoristen način vpliva impresionizem gospoda R. Jakopiča, umetnika brez dvoma sposobnega in nadarjenega, na njegovo umetniško delovanje. Njegove slike razodevajo mnogo smisla za barvo, toda v svojih stremljenjih se zaleti večkrat v pretiravanje in dobi barve surove in, kar je še važnejše, zanemari risanje, vsled česar nimajo njegove slike v posameznostih in v splošni kompoziciji določenega izraza, delajo bolj vtisk vinjet, kot konstrukcijsko sestavljenih in sklenjenih celot. Izmed njegovih raznih del — krajin in figuralnih slik — je najlepša „Zima“.

„Rano jutro“ in „Krajina“, ki predstavlja v kozolec zloženo žito, povedó nam največ o zmožnostih gospoda M. Sternena, druga njegova dela so namreč vkljub kolorističnim vrtilinam tako škicovana, tako razblinjajoča, dajó nam predmete, katerih obrisi se kar gubé pod plazem barv. Da pa tudi ta umetnik čuti mirneje in bolj složno z resnico ne teorije, ampak prirode, priča v tonih dobro, polno soka